

*Carol Popp de Szathmary (1812—1888): Spectacol la Teatrul cel Mare
(Teatrul Național din București)*

PUBLICUL

Oglinda vremii

Înainte de a culege primele opinii despre teatru, ne-am propus o reconstituire aproximativă a premierelor din stagiunea trecută. Pentru orice eventualitate. Am început cu Teatrul de Comedie, pentru că aici nu se întreținea nici o bătaie de cap în problemă (cu două degete am epuizat titlurile). Apoi ne-am oprit: memoria manifesta prea mare aproximatie. Cu această primă constatare asupra noastră înșine — care verifică axioma că nu cantitatea, ci calitatea contează — am început, ca să spunem așa, ancheta propriu-zisă. O primă surpriză: împărțându-ne inginerului VIRGIL PETROVICI, de la studioul de televiziune, dorința noastră, am văzut cu uimire cum ni se pune la dispoziție un caiet, unde sînt notate cu precizie premierele fiecărui teatru bucureștean, în ultimile stagioni. Știam noi, colegii, destule despre pasiunea domniei-sale pentru teatru, dar cum se mai poate numi ceea ce am constatat mai sus?

Teatru în aer liber în timpul Renașterii: spectacolul popular în Piazzetta Veneției

— Trăim într-o perioadă când viața noastră spirituală se hrănește mai puțin cu texte și mai mult cu imagini — spune inginerul. Pe stradă sau acasă, omul contemporan este înconjurat — sau „bombardat”, cum spunea esteticiana Geraldine Pelles — de o avalanșă de imagini: semafoare, firme și reclame luminoase, vitrine colorate, filme, televiziune etc. Și poate nu fără temeii, considera René Huyghe, în lucrarea *Les puissances de l'image*, că definiția de „civilizație a cărții” dată timpurilor moderne ar trebui înlocuită cu aceea, mai corespunzătoare, de „civilizație a imaginii”. Prin ce mijloace teatrul, considerat a fi și el un sistem de imagini, izbuteste să-l smulgă pe „homo videns” din inerția pe care o provoacă un asemenea asalt asupra privirii, diminuind treptat dispoziția reflexivă?

(Nu-l întrerup, deocamdată, pe interlocutor. Problema există, într-adevăr, și n-am inventat-o noi)

Un lucru este cert: în comparație cu imaginile produse pe cale optică sau electronică, „imaginile” teatrale realizează comunicarea nemijlocită a interpretului cu publicul. Adică o comuniune spirituală, care poate avea o forță de înviuare, emoțională și rațională, mult mai mare decât, de pildă, aceea pe care ar avea-o televiziunea.

Depinde, însă, în ce măsură problemele puse în discuție reușesc să capteze interesul privitorului, în ce mod răspund ele întrebărilor complexe și multilaterale ale oamenilor de astăzi.

(Sigur că da! În măsura în care nu răspund acestor întrebări, se conturează, credem noi, și problema pusă inițial în discuție)

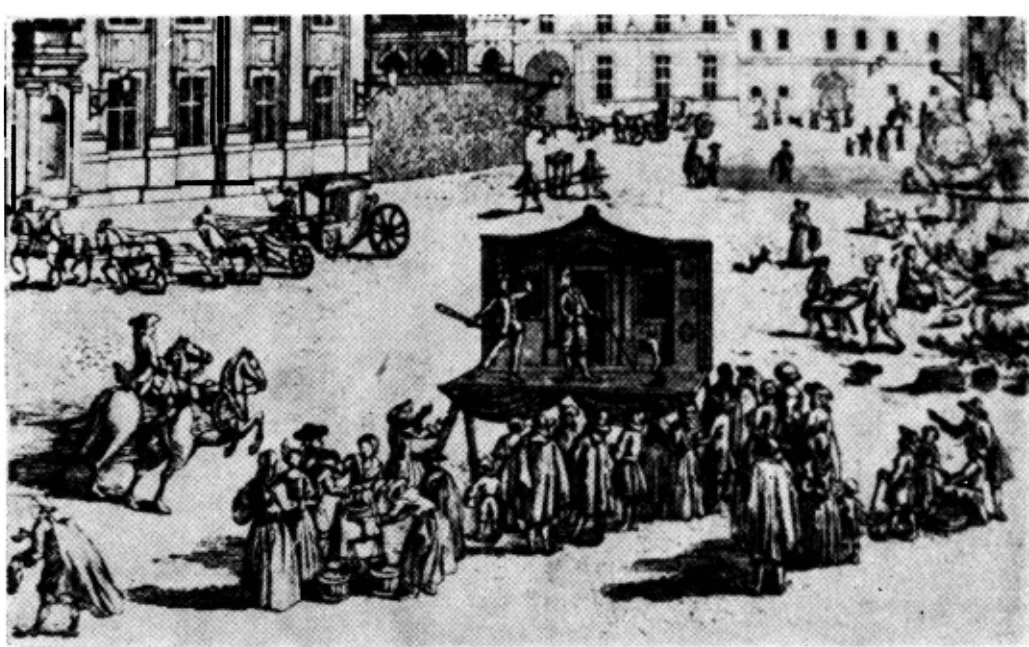
Și aici revine pe primul plan politica repertoriului.

(Am prezentat mai târziu lista definitivată a premierelor bucureștene unor persoane, rugându-le să ne indice ce repertoriu le solicită mai mult. Răspuns: repertoriul Teatrului Național și al Teatrului Mic. De ce? Nu e greu de dedus.)

În această privință, teatrul românesc își poate dovedi pe deplin vitalitatea nu printr-o sporire cantitativă a pieselor prezentate, nu printr-o fluctuație permanentă a repertoriilor și nici prin asimilarea ultra-rapidă a unor lucrări de succes din străinătate; numai promovarea curajoasă a unui repertoriu original, autohton, o încurajare atentă a dra-

Hogarth: O sală de teatru londonez în secolul al 18-lea

Commedia dell'arte — teatru de stradă. Stampă de epocă înfățișînd un spectacol în Piața Sfinții Apostoli din Roma

maturgiei noastre contemporane poate asigura terenul fertil de atragere a publicului spre teatru.

(Într-adevăr. Și în sprijinul celor spuse de interlocutor, adaug):

— la o întrebare formulată cam așa — „care e subiectul pe care l-ați dezvoltat cu precădere, dacă ați fi dramaturg?” — doctorița CORNELIA MICLEA, de la Policlina Șerban Vodă, declară: „Aș căuta să dau răspuns, în modul cel mai pregnant, acelor probleme etico-sociale ce caracterizează actualitatea. Cu alte cuvinte, aș vrea ca teatrul să fie „oglindea vremii”, cum și-o dorea Shakespeare”.

— la altă întrebare, privind predilecția manifestată față de un teatru de acțiune sau de dezbatere, am primit mai multe răspunsuri categorice în favoarea celui din urmă (Dr. CORNELIA MICLEA, consilierul MIRON ZIRNOVEANU, de la „Fructexport” etc.).

— și iată trei exemple de spectacole care justifică predilecția afirmată: *Moartea unui artist* de Horia Lovinescu, în interpretarea Teatrului Național și *Simple coincidențe* de Paul Everac, în interpretarea Teatrului Mic (crainica televiziunii, SANDA ȚĂRANU); *Croitorii cei mari din Ulahia* de Al. T. Popescu, în interpretarea Teatrului de Come-

die (Dr. CORNELIA MICLEA); *Nu sînt Turnul Eiffel* de Ecaterina Oproiu, jucat la Piatra Neamț, București și televiziune (M. ZIRNOVEANU).

Un alt interlocutor, locotenent-colonelul MIRCEA CIRLOANȚĂ, ne-a pus la dispoziție o serie de aforisme proprii, din care extragem, în încheierea punctelor de vedere de mai sus: „Nu trebuie să vii la teatru cu o părere, e de ajuns dacă pleci cu una” — și: „Prin teatru, omul dublează stăpînirea sa asupra lumii”!

„CINE NU SE PRICEPE SĂ FACĂ LINIȘTE ÎN SINE”...

...„nu poate auzi glasurile artei”, spune Tudor Vianu în *Estetica sa*, cercetînd condițiile receptării fenomenului artistic. „Liniște în sine” înseamnă într-un sens evoluat, conștient, ceea ce înseamnă într-un sens elementar, inconștient, starea de disponibilitate a copilului în fața fenomenului respectiv.

— Uă mai puteți aminti primul spectacol pe care l-ați văzut în copilărie? l-am întrebat pe CRISTIAN ȚOPESCU. Ce impresie v-a făcut?

— Nu-mi amintesc precis dacă *Înșir-te mărgărite* de Victor Eftimiu a fost primul spectacol pe care l-am văzut în copilărie; dar, sigur, la vîrsta aceea m-a emoționat cel

*Napolitana Pulcinella și spectatorii ei
în secolul XIX*

mai mult. Atmosfera de feerie, de basm, este foarte apropiată de universul copilăriei și mărturisesc că mult timp după aceea am visat numai vrăjitoare, Feți-frumoși, Ilene Cosinzene. Am avut norocul să o văd în acel spectacol pe Migry Avram Nicolau; n-am s-o uit niciodată. Desigur că, revăzînd acum spectacolul pe scena Teatrului Național, i-am descoperit și alte sensuri. Cred că este unul din spectacolele care pot să te emoționeze la orice vîrstă.

Firește. Dar, cred că tot atît de important în această privință e și felul cum a primit interlocutorul impresiile la vîrste diferite, de fiecare dată manifestînd o certă disponibilitate pentru actul teatral. Din păcate, întoarcerea la disponibilitatea spontană a copilăriei nu mai este cu puțință mai tîrziu; vîrstnicul trebuie să-și creeze disponibilitatea necesară, adică „liniștea în sine”, și acest lucru, pentru că nu este deloc ușor, se învață.

— Teatrul cere o anumită pregătire interioară. Nu poți merge oricum, ca să umpli timpul, cum faci uneori la cinematograful... (MIRON ZIRNOVEANU).

Se învață, începînd cu alegerea unui anumit fel de teatru (poate că, dacă am fi extins la întîmplare numărul celor chestionați, preferința declarată pentru teatrul de dez-

batere să fi rămas în minoritate față de teatrul de intrigă), continuînd cu impunerea unei anumite ținute...

— *Socotiți necesară o „ținută” de teatru?*

— Fără îndoială. Cu atît mai mult cu cît ea nu se oficializează încă, și ne mai îngăduie nouă unele concesii... (It. col. MIRCEA CÎRLOANTĂ).

— Absolut necesară. Sînt multe de spus pe această temă. Cred că nu numai ținuta vestimentară contează, dar și „ținuta” generală de un civilizat, care se manifestă în fotoliul pe care-l ocupi, sau în hol, sau... (Dr. CORNELIA MICLEA).

— Între „blue-jean” și smoking, optez pentru ultimul (campiona olimpică LIA MANOLIU).

— Nu mi se pare absolut necesară o anumită vestimentație. Dar o „culoare” și o „croială” civilizată a atitudinii noastre, fără doar și poate... (MIRON ZIRNOVEANU).

...și ajungînd pînă la cristalizarea unor afindități eliberate de ignoranță și prejudecăți în materie. Dacă cei ce au înclinat spre teatrul de dezbatere ar mai fi spus că nu le place teatrul de intrigă, nu i-am fi socotit eliberați de prejudecăți și, deci, puțin disponibili și în ceea ce privește direcția preferată. Dar așa, se poate presupune că au ajuns la o oarecare limpezire „în sine”, care nu respinge neapărat o modalitate pentru alta, ci selectează, stabilește o ordine de preferință, cîntărește valori.

*Marco Marcola, 1772; Goldoni la
Arenele din Verona*

Public înfierbîntat, la un spectacol japonez Kabuki (Stampă de epocă a pictorului Kiyohiro — 1708—1776)

— Între o piesă dinamică, de acțiune și una de gravă meditație, pe care ați alege-o pentru o seară liberă?

— Depinde de piesă și de seară. Nu am criterii rigide în alegerea unui spectacol (LIA MANOLIU).

Interesantă ni s-a părut — oarecum prin „negație” — o anumită opinie a lt. col. CÎRLOANȚĂ. L-am întrebat la un moment dat dacă a văzut spectacolul „9 și jumătate” de la Teatrul Tândărică; nu l-a văzut, dar abia așteaptă reluarea acestui ciclu deosebit de instructiv și original. Dar „teatrul în pod”? Teatrul în pod i se pare o idee atât de ingenioasă, l-a entuziasmat într-atît, încît... încît preferă să rămînă deocamdată cu imaginea a ceea ce ar putea să fie o asemenea manifestare. Prudență față de ceea ce ar putea să tulbure — cum se aude și cum se mai știe, din experiență — o stare ideală de „liniște în sine”...

Ceea ce e mai îngrijorător e faptul că, dintre cei interogați, foarte puțini au putut spune că-și valorifică această disponibilitate pentru teatru cu regularitatea melomanului, de pildă. Lipsa de timp, determinată de atîtea și atîtea motive, e invocată mereu. Și spectatori ideali, spectatori informați și formați pentru teatru, se pierd, la preturi de nimic, în fiecare seară...

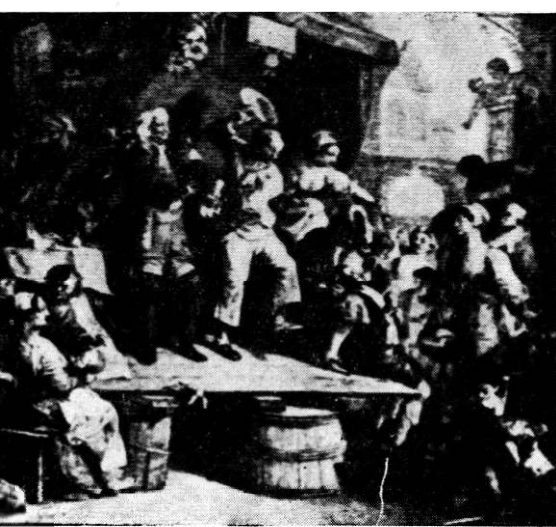
— Cum faci, tovarășe inginer, că nu pierzi aproape nici o premieră din lista aceea pe care ai întocmit-o cu scrupulozitate? www.cimec.ro

— Cum faci? Mă interesez ce se repetă și, cînd se anunță premiera, mă duc pur și simplu...

RISCU L GUSTULUI PUBLIC

De nenumărate ori, în discuțiile purtate, a venit vorba de preferințele de gen și tematică, ca să zicem așa. Mai exact, am încercat să aflăm prin ce anume element al imaginii artistice se simte spectatorul părtaș sau nu, se recunoaște sau nu în confruntarea cu cele de pe scenă. Martori ai unui spectacol grandios, care a ținut recent cu răsunarea tăiată cel mai mare public posibil al planetei — aselenizarea —, s-ar putea să avem unele revendicări mai mari, de alte dimensiuni, față de spectacolele terestre pe care le vedem într-un teatru sau altul...

— Da, spectacolul la care am asistat cu toții, într-o noapte, a fost grandios prin aceea că a marcat o etapă considerabilă în pătrunderea necunoscutului — ne spune, în aula Bibliotecii Universității, unde a expus câteva tablouri, pictorița LUCIA PISO. Universul certitudinilor omului a devenit mai mare. Și, pentru că în centrul preocupărilor mele e figura omului — cu diversitatea de stări pe care le trăiește, cu frământările și revelațiile lui —, îmi place să găsesc la teatru o înclinație corespunzătoare, spre pătrunderea necunoscutului acestui univers lăuntric. Extinderea certitudinilor universului exterior mi se pare că exercită, implicit,

*Hans Wurst pe butoaie — gravură
vineză de F. A. Maulbertsch, 1785*

— sau ar trebui să exercite — o extindere a certitudinilor universului interior. Și în această privință teatrul, ca și arta de care mă ocup, au infinite posibilități.

— *Ce impresie v-a făcut ultimul spectacol pe care l-ați văzut? o întreb pe LIA MANOLIU.*

— *Prețul de Arthur Miller...* M-a impresionat prin extraordinara cunoaștere a naturii omenești.

— *Dacă ați fi dramaturg, despre ce aspect anume ați scrie pentru a atrage luarea aminte a publicului?*

— Nu m-aș erija într-un moralist, care arată celor din jur ce e bine și ce e rău — spune tot domnia sa. Aș prezenta viața așa cum e, n-aș exagera îngroșând trăsăturile eroilor pozitivi în așa hal că ți se face lehamite de asemenea oameni perfecți, la a căror înălțime simți că n-ai putea ajunge vreodată.

Viața așa cum e. Asta presupune o esențializare a problemelor, o măsură bine stăpînită a autenticității...

— *Dacă ați fi dramaturg, îl întreb același lucru pe tov. Miron Zîrnoveanu.*

— Dacă aș fi? Probabil că aș pune accent pe latura sufletească a problemelor. Să fiu înțeles bine; spun asta nu în sensul evidențierii unor aspecte comod lirice, cu nuanță melodramatică. Uite, de pildă, apreciez foarte mult dramaturgia lui Camil Petrescu; e o dramaturgie de idei în primul

rînd, cu tendință vădit tezistă, în accepțiunea cea bună acuvintu, acolo o autentică frămîntare sufletească, eroilor, conștiințele se frîng și se înalță, se prăbușesc, e o luptă, o crîncenă interioră care, astfel, justifică ideile și zele afirmate. N-am întotdeauna sentimentu, că dramaturgia noastră procedează tot așa. Am văzut *Simple coincidențe, Patimi*; spectacole foarte bune, dar parcă se mai simte acolo suprafața problemelor abordate, teza în primul rînd, care nu reiese dintr-o înclăstare supremă a conștiințelor, ci dintr-o confruntare mai liniștită, mai ferită de riscuri. O autentică frămîntare găsesc în *Nu sînt Turnul Eiffel*; probabil că autoarea nu s-a ferit de risc...

— *Dacă ați fi dramaturg... îl întreb pe colonelul MIRCEA CÎRLOANȚĂ.*

— Aș scrie despre trecut. Asta nu pentru că mi s-ar părea cumva problemele de astăzi mai puțin interesante. Dimpotrivă, Ba, aș putea spune, pentru că mă chestionați pe mine, că, printre altele, lipsesc neîndreptățit din peisajul teatrului nostru lucrările consacrate aspectelor de apărare a patriei... Totuși, eu aș scrie despre trecut, pentru că mi se pare că astfel aș așeza problemele de astăzi pe un suport de tradiție reală, de continuitate istorică și filozofică a acestui popor. Aș scrie despre trecut, avînd grijă ca acțiunea evidențiată să releve cîteva straturi interioare, unde să ne recunoaștem și să ne regăsim cei de azi. N-aș forța ostentația, în această privință.

Există un risc. Există o direcție care face oarecum lesnicioasă întîlnirea dintre creator și public, și alta, mai dificilă. Poate că prima dintre ele se suprapune direct gustului public...

*Asemănător teatrului nostru de Moși:
Teatrul de bilci în 1630 în Franța*

— Sînt piese și spectacole care vorbesc un limbaj mai dificil, poate mai rafinat. Nu mă deranjează ele, dimpotrivă, mă solicită mai mult. Mă deranjează extinderea tendinței la un moment dat, uniformizarea care se creează în numele demitizării, sau al stilizării, de pildă... (M. ZIRNOVEANU).

— Un procedeu sau o tendință nouă, nu fac decît să îmbogățească experiența artei. Tendințele abstracte în pictură, de exemplu, sînt un bun cîștigat în procesul de perfecționare a mijloacelor. Dar exercitarea lor unilaterală n-ar fi posibilă, n-ar exprima varietatea și bogăția de sensuri a realului. Ceea ce mi se pare că e valabil și pentru teatru... (LUCIA PISO).

— E, la un moment dat, o anumită uniformizare din acest punct de vedere. După cum o uniformizare mi se pare că se manifestă și prin aceea că ni se înfățișează cu precădere dezbateri etice, ostentative, care ajung să semene pe undeva... (M. CIRLOANTĂ).

„A scrie pentru public nu înseamnă a scrie numai decît pe gustul publicului” — notează Al. Philippide într-un volum al său, Scriitorul și arta lui — ci „a suferi riscul gustului public”.

ACTORII

— În ce măsură sînteți influențat, îl întreb pe CRISTIAN TOPESCU —, în alegerea unui spectacol, de: titlul piesei, renumele autorului sau al unui interpret, reclamă și presă?

— Nu sînt influențat niciodată de reclamă și presă. În general, critica de specialitate, în dorința de a-și demonstra erudiția, etalează în cronici păreri mai mult sau mai puțin cunoscute despre autor și despre piesă. Foarte rar, și atunci numai în cîteva cuvinte, face o analiză minuțioasă a interpretării actoricești — ori pe mine actorul este acela care mă emoționează, care are capacitatea de a mă face să uit cu totul de persoana mea în fața universului pe care mi-l relevă. Pentru el mă duc la teatru. Altfel, m-aș putea mulțumi cu simpla lectură a piesei.

— Urmăriți piesele prezentate de studioul de televiziune? Ați simțit vreodată nevoia să vedeți un actor și pe scenă, după ce l-ați văzut evoluînd pe micul ecran?

— Le urmăresc în majoritate, atît pe cele preluate de la alte teatre, cît și pe cele în montare proprie. În ceea ce privește nevoia de a revedea un actor și pe scenă, după ce l-am văzut pe micul ecran, răspunsul e greu de dat, deoarece am sentimentul că cîștigînd numai unul, aș putea nedreptăți pe

La Albac, în Apusenii. „Procesul Horia” de Alexandru Voitin, prezentat în aer liber, a reunit mii de spectatori.

alții. Ceea ce pot să spun e că, tot așa cum un crainic sau un reporter poate să aibă sau nu vocație pentru micul ecran, și actorul poate să știe sau să nu știe să „joace” cu camera de luat vederi. Asta nu înseamnă că nu avem actori talentați, pe care regiunile noastre i-ar putea solicita mai des, și nu ca pînă acum, aceiași și aceeași echipă, pe care m-am obișnuit s-o văd în majoritatea spectacolelor de televiziune.

— Ce dramaturgi preferați?, mă adresez LUCIEI PISO? Dar actori?

— E greu de făcut o enumerare. Shakespeare, Ibsen, Cehov, O'Neill, Eugen Ionescu. Avem o pleiadă de actori foarte înzestrați, cu care ne putem mandri. I-aș nedreptăți dacă aș da nume, la întîmplare.

— Ce impresie vă fac actorii noștri?, e rîndul colonelului CIRLOANTĂ.

— În general, foarte bună. Dar, uite, dacă ar fi să spun ceva, aș spune că nu prea avem actrițe frumoase. Anii i-au format pe actori mai mult în direcția interiorizării, ceea ce e bine. Dar astăzi, numărăm atîtea actrițe excepționale de interiorizare și nu prea găsim frumusețe... Altceva; e nedrept să nu-i putem vedea pe marii actori care nu mai sînt și să-i vedem pe cei ce nu sînt încă!

— Mergeți la teatru din: întîmplare, curiozitate, pasiune?

— Curiozitate (CORNELIA MICLEA).

— Merg la teatru pentru că îmi place. Să

numesc asta pasiune? Cuvîntul mi se pare exagerat (LIA MANOLIU).

— Din pasiune (MIRON ZIRNOVEANU).

— De ce mă întrebi? (VIRGIL PETROVICI).

— *Ūi s-a întîmplat vreodată, la un spectacol, să simțiți nevoia de a reacționa spontan, aprobînd sau dezaprobind o atitudine a personajului sau a interpretului? Cînd? Cum?*

— Ca orice spectator, mi s-a strîns de multe ori inima pentru soarta eroilor de pe scenă și, bineînțeles, că am simțit impulsul de a interveni în favoarea unora. Cînd? Sînt nenumărate piesele care reușesc să te facă să uiți că ești doar un spectator. Primul exemplu care-mi trece prin cap: *Moartea unui comis-voiajor*. O piesă care m-a impresionat, o piesă la care nu te poți opri de a nu dezaproba și de a dori să schimbi o societate care duce pe oameni la soluția sinuciderii. (LIA MANOLIU).

— Nu știi. Poate. Dar mi s-a întîmplat să simt un fior deosebit, o senzație de gheață, cînd l-am văzut pe Dumitru Furdui în *Jurnalul unui nebun*. Am fost altă dată copleșit de interpretarea lui Constantin Rauțki în *Oamenii sărmani*, la televiziune. Dece nu-l vedem mai des pe acest înzestrat actor în roluri de dimensiuni asemănătoare, la teatru? (MIRON ZIRNOVEANU).

— *Aveți un actor preferat?, o întreb pe doctorița CORNELIA MICLEA? Dar un regizor?*

— George Constantin. Imi e foarte greu să înclin spre un singur regizor; printre alții, îi prefer pe Liviu Ciulei, Ion Cojar, Lucian Giurchescu.

— *Spuneți-ne, LIA MANOLIU, care sînt actorii pe care ați dori să-i revedeți? Dar dramaturgii?*

— Marcela Rusu, Radu Beligan, Toma Caragiu. Dramaturgi: Caragiale, Aurel Baranga, Arthur Miller, Bernard Shaw, Cehov, Eugen Ionescu.

— *Ūă satisface scenografia stilizată? Sau preferați o reconstituire cit mai bogată și colorată a mediului plastic?*

— Nu mă satisface la toate spectacolele. Uneori, se manifestă exagerări ale unei scenografii moderne, și asta numai spre a fi modern cu orice chip, ceea ce mă deranjează. Nu sînt nici pentru revenirea la stilul prea încărcat, prea colorat al mediului plastic, care diminuează uneori sensul acțiunii... (CORNELIA MICLEA).

— *Ūi se ȃar prea multe sau prea puține spectacolele din București?*

— Puține (M. CÎRLOANȚĂ).

— Spectacolele bune...? (VIRGIL PETROVICI).

— Urmărind repertoriul teatrelor bucureștene din stagiunea 1968—69, consider că s-a realizat un echilibru satisfăcător între contemporani și clasici, între dramă și comedie (CORNELIA MICLEA).

— Sînt destule (M. ZIRNOVEANU).

— *Sportul și teatrul sînt, în cele din urmă, un spectacol. Cu deosebiri respective. Ce nuanțe distingeți în atitudinea publicului față de aceste spectacole și ce tendințe credeți că s-ar cuveni stimulate? o întrebăm numai pe LIA MANOLIU.*

— În sport, desfășurarea evenimentelor e imprevizibilă; de aici emoția, trăirea intensă a fiecărei clipe și rolul mult mai activ al publicului. Spre deosebire de teatru, publicul stadionului simte că prin participarea sa, prin simpatia și entuziasmul său, poate influența rezultatul final. O tendință de stimulat? Transformarea amatorilor de teatru în „microbiști” ai teatrului, așa cum sînt microbiștii stadioanelor...

Microbiști ai teatrelor!

Răsfoiesc caietul cu repertoriul teatrelor bucureștene pe care mi l-a pus în față inginerul...

Eu cumose unul.

C. P.

Mogoșoia: La un spectacol „sunet și lumină”

